

Soạn bài Câu nghi vấn - Ngữ văn lớp 8

I. Đặc điểm hình thức và chức năng chính

Câu 1. Đọc đoạn trích sau và trả lời câu hỏi.

Vẻ nghi ngại hiện ra sắc mặt, con bé hóm hình hỏi mẹ một cách thiết tha:

(1) - Sáng ngày người ta đấm u có đau lắm không?

Chị Dậu khẽ gạt nước mắt:

- Không đau con ạ !

(2) - Thế làm sao u cứ khóc mãi mà không ăn khoai?(3) Hay là u thương chúng con đói quá?

(Ngô Tất Tố, *Tắt đèn*)

- a) Trong đoạn trích trên, câu nào là câu nghi vấn? Những đặc điểm hình thức nào cho biết đó là câu nghi vấn?
- b) Câu nghi vấn trong đoạn trích trên dùng để làm gì?

Trả lời:

- a) Các câu nghi vấn trong đoạn văn trên là: câu (1), (2), (3). Đặc điểm hình thức để có thể nhận dạng các câu trên là câu nghi vấn, đó là: khi nói, ta nhấn giọng ở những từ dùng để hỏi (không, thế sao, hay là,...). Khi viết, câu nghi vấn kết thúc bằng dấu chấm hỏi.
- b) Các câu nghi vấn trên dùng để hỏi.

II. Luyện tập

Câu 1. Xác định câu nghi vấn trong những đoạn trích sau. Những đặc điểm hình thức nào cho biết đó là câu nghi vấn?

a) *Rồi hấn chỉ luôn vào mặt chị Dậu:*

- *Chị khát tiền sưu đến chiều mai phải không? Đấy! Chị hãy nói với ông cai, để ông ấy ra kêu với quan cho! Chứ ông lí tôi thì không có quyền dám cho chị khát một giờ nào nữa!*

(Ngô Tất Tố, *Tắt đèn*)

Soạn bài Câu nghi vấn - Ngữ văn lớp 8

b) Tại sao con người lại phải khiếm tốn như thế? Đó là vì cuộc đời là một cuộc đấu tranh bất tận, mà tài nghệ của mỗi cá nhân tuy là quan trọng, nhưng thật ra chỉ là những giọt nước bé nhỏ giữa đại dương bao la.

(Theo Lâm Ngữ Đường, *Tinh hoa xử thế*)

c) Văn là gì? Văn là vẻ đẹp. Chương là gì? Chương là vẻ sáng. Nờì (lời) của người ta rực rỡ bóng bẩy, tựa như có vẻ đẹp vẻ sáng, cho nên gọi là văn chương.

(Theo Phan Kế Bính, *Việt Hán văn khảo*)

d) Tôi cất tiếng gọi Đé Choắt. Nghe tiếng thưa, tôi hỏi:

- Chú mình muốn cùng tớ đùa vui không?
- Đùa trò gì? Em đang lên cơn hen đây! Hừ hừ...
- Đùa chơi một tí.
- Hừ ... hừ ... cái gì thế?
- Con mụ Cốc kia kìa.

Đé Choắt ra cửa, hé mắt nhìn chị Cốc. Rồi hỏi tôi:

- Chị Cốc béo xù đứng trước cửa nhà ta ấy hả?
- Ừ.

(Tô Hoài, *Đế Mèn phiêu lưu kí*)

Trả lời:

- a) Câu nghi vấn là: Chị khát tiền sưu đến chiều mai **phải không?**
- b) Câu nghi vấn là: **Tại sao** con người lại phải khiếm tốn như thế?
- c) Câu nghi vấn là: Văn **là gì?** Chương **là gì?**
- d) Chú mình muốn cùng tớ đùa vui **không?** Đùa trò **gì?** Chị Cốc béo xù đứng trước cửa nhà ta **ấy hả?**

Đặc điểm hình thức nhận biết câu nghi vấn:

Soạn bài Câu nghi vấn - Ngữ văn lớp 8

- Chú ý vào các từ nghi vấn (in đậm).
- Cuối các câu đều có dùng các dấu chấm hỏi.

Câu 2. Xét các câu sau và trả lời câu hỏi:

a) *Mình đọc hay tôi đọc?*

(Nam Cao, *Đôi mắt*)

b) *Em được thì cho anh xin*

Hay là em để làm tin trong nhà?

(Ca dao)

c) *Hay tại sự sung sướng bỗng được trông nhìn và ôm ấp cái hình hài máu mủ của mình mà mẹ tôi lại tươi đẹp như thuà còn sung túc?*

(Nguyễn Hồng, *Những ngày thơ ấu*)

- Căn cứ vào đâu để xác định những câu trên là câu nghi vấn?
- Có thể thay từ *hay* bằng từ *hoặc* vào các câu đó được không? Tại sao?

Trả lời:

Các câu này đều là câu nghi vấn vì đều có chứa từ hay (nói các về có quan hệ lựa chọn). Từ hay khi xuất hiện trong các kiểu câu khác thì có thể được thay thế bằng từ hoặc. Nhưng ở trong các trường hợp này nói riêng và trong câu nghi vấn nói chung, nếu ta thay từ hay bằng từ hoặc thì câu sẽ bị sai về ngữ pháp, bị biến thành kiểu câu khác (câu trần thuật) hoặc câu sẽ thay đổi về ý nghĩa.

Câu 3. Có thể đặt dấu chấm hỏi vào cuối các câu sau được không? Vì sao?

a) *Nay chúng ta đừng làm gì nữa, thử xem lão Miệng có sống được không.*

(*Chân, Tay, Tai, Mắt, Miệng*)

b) *Bây giờ thì tôi hiểu tại sao lão không muốn bán con chó vàng của lão.*

(Nam Cao, *Lão Hạc*)

c) *Cây nào cũng đẹp, cây nào cũng quý, nhưng thân thuộc nhất vẫn là tre nứa.*

Soạn bài Câu nghi vấn - Ngữ văn lớp 8

(Thép Mới, *Cây tre Việt Nam*)

d) *Biển nhiều khi rất đẹp, ai cũng thấy như thế.*

(Vũ Tú Nam, *Biển đẹp*)

Trả lời:

- Không thể đặt dấu chấm hỏi vào cuối các câu này bởi chúng chưa phải là câu nghi vấn.
- Các câu a và b tuy có chứa các từ nghi vấn (có...không, tại sao), nhưng thực tế, các kết cấu có chứa các từ này chỉ có chức năng làm bổ ngữ cho câu.
- Hai câu còn lại, tuy có chứa các từ ai (ai cũng), nào (nào cũng) nhưng ở trong các câu này, các từ ấy không nhằm mục đích hỏi. Kết cấu kiểu như vậy, trong câu này cũng như trong nhiều trường hợp khác, nó thường mang nghĩa khẳng định (chứ không phải nghi vấn).

Câu 4. Phân biệt hình thức và ý nghĩa của hai câu:

a) *Anh có khoẻ không?*

b) *Anh đã khoẻ chưa?*

Xác định câu trả lời thích hợp đối với từng câu. Đặt một số cặp câu khác và phân tích để chứng tỏ sự khác nhau giữa câu nghi vấn theo mô hình *có ... không* với câu nghi vấn theo mô hình *đã ... chưa*.

Trả lời:

- Hai câu đã cho khác nhau về mô hình cấu trúc câu: *có ... không*; *đã ... chưa*. Sự khác nhau về cấu trúc dẫn đến sự khác nhau về ý nghĩa: câu thứ nhất là một câu hỏi thực sự hướng vào tình trạng sức khoẻ thực tế của người được hỏi; trong khi đó, câu thứ hai là một câu hỏi kèm giả định (người được hỏi trước đó có vấn đề về sức khoẻ). Nếu sự giả định này sai thì câu hỏi trở nên vô lí.

- Có thể nêu ra các ví dụ sau (hãy tự so sánh):

+ Cái máy tính này có cũ không? (câu đúng)

+ Cái máy tính này đã cũ chưa? (câu đúng)

+ Cái máy tính này có mới không? (câu đúng)

Soạn bài Câu nghi vấn - Ngữ văn lớp 8

+ Cái máy tính này đã mới chưa? (Câu sai do giả định không hợp với thực tế).

Câu 5. Hãy cho biết sự khác nhau về hình thức và ý nghĩa của hai câu sau:

a) Bao giờ anh đi Hà Nội?

b) Anh đi Hà Nội bao giờ?

Trả lời:

- Về hình thức: Hai câu khác nhau ở trật tự từ (vị trí của từ bao giờ).

- Về ý nghĩa:

+ Câu (a) hỏi hướng đến hành động trong tương lai.

+ Câu (b) hỏi về một hành động đã diễn ra trong quá khứ.

Câu 6. Cho biết hai câu nghi vấn sau đây đúng hay sai. Vì sao?

a) Chiếc xe này bao nhiêu ki-lô-gam mà nặng thế?

b) Chiếc xe này giá bao nhiêu mà rẻ thế?

Trả lời:

Gợi ý: Câu (a) đúng, tuy không biết nó nặng bao nhiêu nhưng có thể cảm nhận được sức nặng nhờ cảm giác. Câu (b) sai, vì chưa biết giá bao nhiêu thì không thể khẳng định chiếc xe rẻ được.